

Mikroregion Jeziora Legińskiego

weryfikacja i inwentaryzacja zabytków archeologicznych

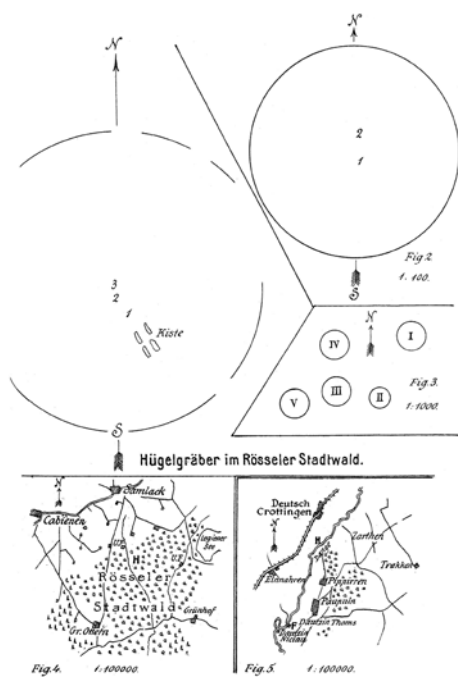
Projekt dofinansowany przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
w ramach programu „Dziedzictwo kulturowe” priorytet „Ochrona zabytków archeologicznych”.

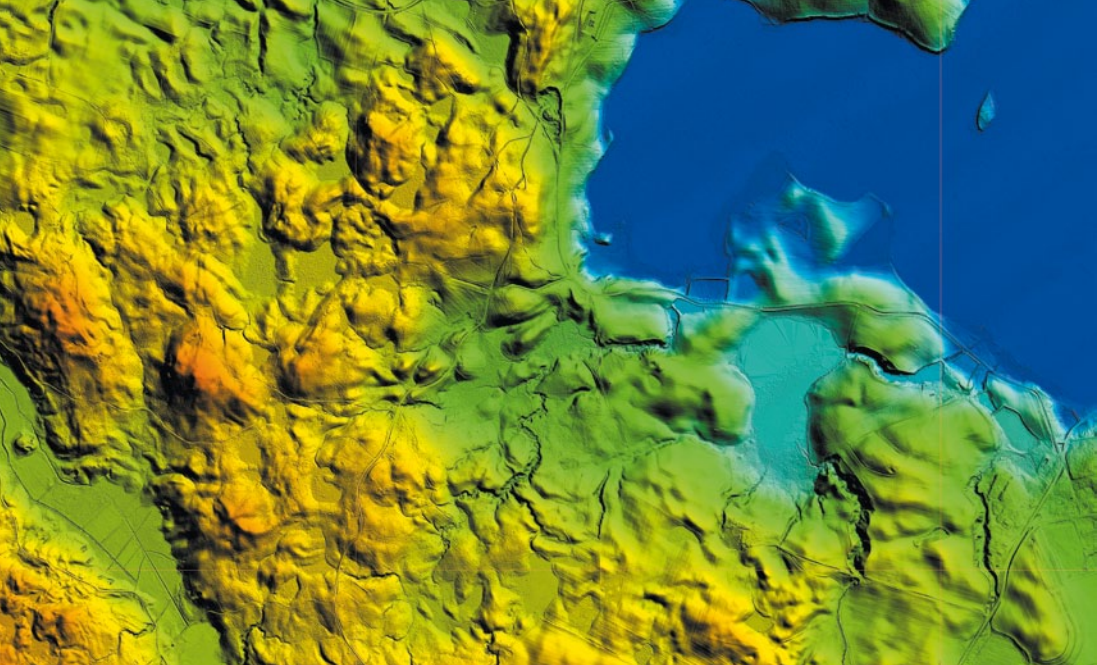

Pojezierze Mragowskie – malownicza kraina lasów i jezior, obowiązkowe miejsce na mapie dla odwiedzających Warmię i Mazury. Nie wszyscy jednak wiedzą, że równie często jak turyści region ten odwiedzają archeolodzy, którzy od wielu lat prowadzą tu intensywne poszukiwania terenowe i badania wykopaliskowe. Pojezierze Mragowskie to nie tylko, o czym wiedzą nieliczni, bogactwo przyrody, ale także jeden z najciekawszych i najbogatszych starożytnych regionów Warmii i Mazur. Świadomość tego wyjątkowego dziedzictwa mieli już przedwojenni niemieccy badacze Prus Wschodnich. Prekursorzy badań powojennych, Jerzy Antoniewicz wraz ze swoim ówczesnym uczniem, a późniejszym profesorem Jerzym Okuliczem-Kozarynem rozpoczęli długą, trwającą do dziś tradycję badań wykopaliskowych tego regionu.

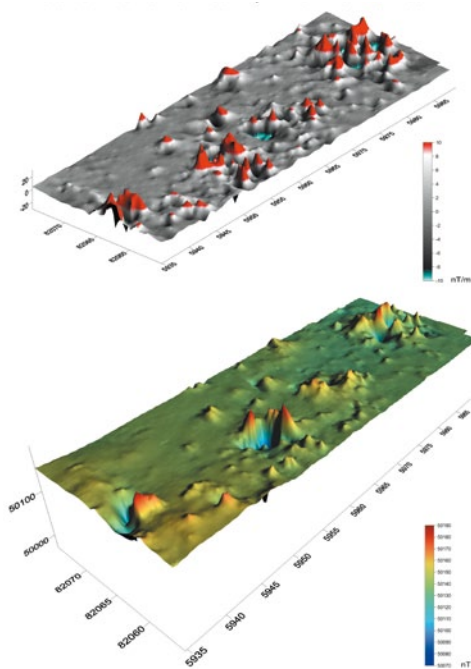
W czasach, kiedy nie istniały współczesne wsie, miasta i drogi, ludność skupiała swoje osady i cmentarzyska wokół jezior i rzek. Archeolodzy, próbując łączyć starożytną sieć osadniczą z podziałami hydrograficznymi, określają intensywnie i długotrwanie zasiedlane na przestrzeni

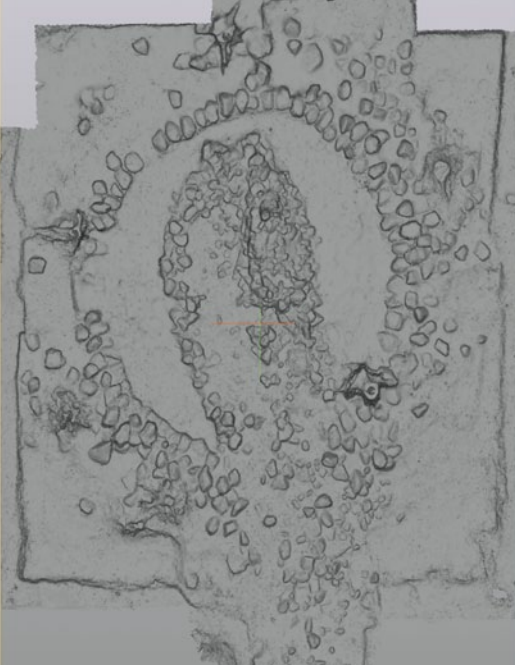
dziesięciu obszary – mikroregionami, nadając im nazwy od największego w okolicy zbiornika wodnego lub rzeki.

W północnej części Pojezierza Mragowskiego, pomiędzy Reszlą a Biskupcem, zlokalizowany jest zespół kilku jezior, z największym wśród nich Jeziorem Legińskim. Od 2011 roku obszar wokół jeziora stał się obiektem zainteresowania archeologów w wyniku licznych, przypadkowych odkryć świadczących o jego niezwykle wysokim potencjale badawczym. Nagły przyrost nowo odkrytych stanowisk archeologicznych spowodował rozpoczęcie ratowniczych prac wykopaliskowych oraz intensywnych poszukiwań powierzchniowych. Dzięki realizacji w 2014 roku projektu Fundacji Dajna i dofinansowaniu ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego zweryfikowano i zinwentaryzowano na terenie mikroregionu Jeziora Legińskiego 40 nieznanych dotychczas stanowisk archeologicznych, rozmieszczonych na przestrzeni około 80 km². W ramach zadania prowadzono tradycyjne badania powierzchniowe oraz weryfikację obszarów leśnych w oparciu o wyniki lotniczego skanowania laserowego LI-DAR (Light Detection and Ranging). Na wybranych stanowiskach, dla uściślenia charakteru i zasięgu podziemnych anomalii, zastosowano nieinwazyjną prospekcję

geomagnetyczną. Ponadto na jednym z nowo odkrytych, zagrożonych erozją cmentarzysk kurhanowych wykonano dokumentację za pomocą nazijnego skanera laserowego. Od 2011 roku w obrębie mikroregionu przeprowadzono badania wykopaliskowe czterech stanowisk archeologicznych – użytkowanej w epoce neolitu i wczesnej epoki żelaza wyspy na Jeziorze Legińskim, osady z późnej epoki brązu nad Jeziorem Widryńskim, cmentarzyska kurhanowego z wczesnej epoki żelaza w Samławkach i cmentarzyska płaskiego z okresu wpływów rzymskich i wędrówek ludów w Łężanach.

Podejmując się rekonstrukcji starożytnej sieci osadniczej, niewidocznej dla współczesnych mieszkańców w otaczającym ich krajobrazie, archeolodzy posługują się wieloma metodami badań. Są wśród nich zarówno tradycyjne poszukiwania powierzchniowe, jak i specjalistyczne, oparte na najnowszych technologiach prospekcje i analizy. Podczas tradycyjnych poszukiwań, nazywanych fachowo badaniami AZP (skrót od Archeologiczne Zdjęcie Polski), badacze odkrywają i kartują (dokumentują na specjalnych mapach) materialne

pozostałości dawnych kultur. Najwięcej danych dostarczają obszary objęte intensywną uprawą rolną, gdzie w okresie wiosennym i jesiennym prowadzona jest orka. Choć ma ona często dla zalegających pod ziemią dawnych osad i cmentarzysk niszczycielskie skutki, pozwala ujawnić ich obecność i objąć właściwą ochroną.

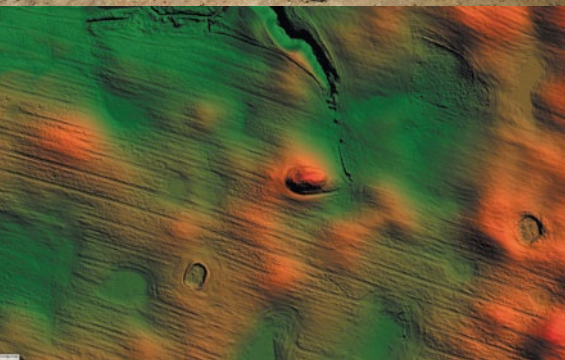
Zalegające na powierzchni ziemi fragmenty naczyń glinianych, metalowe, kamienne, krzemienne lub kościane przedmioty codziennego użytku wskazują archeologom miejsca, w których kryją się podziemne relikty dawnych osiedli. Obecność na powierzchni rozdrobnionych kości ludzkich i ozdób oznacza najczęściej naruszenie starożytnego cmentarzyska. Precyzyjne określenie lokalizacji poszczególnych znalezisk możliwe jest dzięki zastosowaniu naziemnych pomiarów GPS oraz kartograficznemu odwzorowaniu na mapach w skali 1:10 000 i 1:25 000. Poza mapami archeolodzy dla każdego stanowiska archeologicznego sporządzają szczegółowe karty zawierające m.in. informacje o ilości i rodzaju zabytków oraz ich chronologii. Podejmowane przez archeologów badania mają na celu, poza poszerzeniem wiedzy o zasiedleniu obszarów w przeszłości, ochronę zagrożonych zniszczeniem zabytków.

Prowadząc badania terenowe, archeolodzy poszukują również miejsc o własnej,

naziemnej formie, które do dzisiaj, mimo starożytnej metryki, widoczne są gołym okiem w otaczającym krajobrazie. Najbardziej spektakularne, imponujące często swoimi rozmiarami i złożonymi konstrukcjami obronnymi są grodziska. Lokalizacja większości tych rozpowszechnionych we wczesnym średniowieczu osiedli jest dobrze znana archeologom od dawna.

Inaczej przedstawia się stan badań nad niepozorną, ale ilościowo znacznie przetrastającą grodziska starożytną formą naziemną – kurhanami. Te popularne na Warmii i Mazurach w I tysiącleciu p.n.e. formy pochówku w dużej mierze zostały zniszczone dopiero w XIX i XX wieku. To, że część z nich zachowała się do czasów współczesnych, jest najczęściej zasługą porastającej je pokrywy leśnej. Właśnie na tych obszarach archeolodzy koncentrują obecnie swoje poszukiwania.

Na pomoc badaczom, dla których tradycyjne przeszukiwanie rozległych kompleksów leśnych było często bezowocne,

przyszły nowoczesne technologie. Dzięki zastosowaniu lotniczego skanowania laserowego LIDAR archeolodzy, w oparciu o numeryczny model terenu, są w stanie precyzyjnie wytypować, zlokalizować i zweryfikować formy odpowiadające rozmiarami i kształtem starożytnym kopcom.

Skanowanie laserowe to innowacyjna metoda pomiarowa wykorzystująca światło

lasera do pozyskania geometrycznego modelu skanowanego obiektu lub terenu. Pobieranie danych jest szybkie i bardzo precyzyjne, a przetworzony obraz jest wiernym odwzorowaniem rzeczywistych kształtów i rozmiarów. Wiązka lasera wysyłana z pułapu samolotu pozwala zadokumentować dowolnych rozmiarów przestrzeń, przenikając pokrywę nawet bardzo gęstego lasu.

Fundacja Dajna im. Jerzego Okulicza-Kozaryna

02-494 Warszawa, ul. Pana Tadeusza 6/8. tel. +48 501 591 820,
office@dajna.org.pl, www.dajna.org.pl

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

NARODOWY INSTYTUT
DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND